

VĂN MẪU LỚP 11

ĐỀ BÀI: PHÂN TÍCH BÀI THƠ TỰ TÌNH II CỦA HỒ XUÂN HƯƠNG

A. SƠ ĐỒ TÓM TẮT GỢI Ý

B. DÀN BÀI CHI TIẾT

1. Mở bài

- Giới thiệu tác giả Hồ Xuân Hương và bài thơ "Tự tình"
- Dẫn dắt vào vấn đề cần phân tích

2. Thân bài

- Khái quát chung:
 - Thể loại: Thất ngôn bát cú Đường luật
 - Nội dung: Bài thơ thể hiện nỗi buồn và tâm sự của nhà thơ về số phận lẻ loi của mình và niềm khát khao được hạnh phúc, được yêu thương.
- Phân tích bài thơ:
 - Hai câu đề:
 - Hoàn cảnh: giữa đêm khuya, thao thức, nghe tiếng trống dồn dập sang canh

- Nội dung: cô độc giữa cuộc đời.
- Nghệ thuật sử dụng: từ ngữ mạnh → nghe thật thấm thía
- Hai câu thực:
 - Nói lên suy nghĩ của nhà thơ:
 - Buồn, uống chén rượu để quên nhưng càng uống càng tỉnh, tỉnh lại càng buồn hơn.
 - Nhìn trăng thấy trăng đã xế bóng mà lại chưa tròn. Vầng trăng như là thân phận của nhà thơ.
 - Khuyết chưa tròn: dang dở, thất vọng, thương tiếc
- Hai câu luận:
 - Mở rộng tầm nhìn: những đám rêu trên mặt đất, mấy hòn đá phía chân trời. → Những hình ảnh rất thực, ước lệ.
 - Cái nhìn khoẻ khoắn. Có một sự phản kháng, sự vươn lên để khẳng định chỗ đứng của mình.
- Hai câu kết:
 - Từ thiên nhiên xung quanh, nhìn lại bản thân mình, cảm thấy ngán ngấm nỗi, một nỗi buồn cho mình,
 - Thời gian cứ trôi qua xuân đi xuân lại lại, một sự tuần hoàn liên tục nghe mà ngán ngấm cho duyên phận của mình. Tuổi xuân trôi qua mà lại không có tình duyên trọn vẹn
 - Sự chia sẻ ít ỏi
 - Một nỗi buồn chán và thất vọng.

3. Kết bài:

- Nêu nhận xét, đánh giá
- Mở rộng vấn đề (Suy ngẫm và liên tưởng của cá nhân)

C. BÀI VĂN MẪU

Bài văn mẫu 1:

Hồ Xuân Hương là nữ sĩ tài ba ở nước ta vào cuối thế kỉ XVIII — đầu thế kỉ XIX. Ngoài tập "*Lưu Hương kí*" bà còn để lại khoảng 50 bài thơ Nôm, phần lớn là thơ đa nghĩa, vừa có nghĩa thanh vừa có nghĩa tục. Một số bài thơ trữ tình đậm thắm, thiết tha, buồn tủi... thể hiện sâu sắc thân phận người phụ nữ trong xã hội cũ, với bao khao khát

sống và hạnh phúc tình duyên. Chùm thơ *"Tự tình"* phản ánh tâm tư tình cảm của Hồ Xuân Hương, của một người phụ nữ lỡ thì quá lứa, duyên phận hẩm hiu,... Bài thơ này là bài thứ hai trong chùm thơ *"Tự tình"* ba bài.

Thi sĩ Xuân Diệu trong bài *"Hồ Xuân Hương bà chúa thơ Nôm"* đã viết: *"Bộ ba bài thơ trữ tình này cùng với bài 'Khóc vua Quang Trung' của công chúa Ngọc Hân làm một khóm riêng biệt, làm tiếng lòng chân thật của người đàn bà tự nói về tình cảm bản thân của đời mình trong văn học cổ điển Việt Nam..."* Ông lại nhận xét thêm về điệu thơ, giọng thơ: *"...trong bộ ba bài thơ tâm tình này, bên cạnh bài thơ vẫn 'ênh hẻ nênh và bài thơ vẫn 'om' oán hận, thì bài thơ vẫn 'on' này mong đợi, chon von"*.

*"Đêm khuya văng vẳng trống canh dồn,
Trơ cái hồng nhan với nước non.
Chén rượu hương đưa say lại tỉnh,
Vầng trăng bóng xế khuyết chưa tròn.
Xiên ngang mặt đất rêu từng đám,
Đâm toạc chân mây, đá mấy hòn.
Ngán nỗi xuân đi, xuân lại lại,
Mảnh tình san sẻ tí con con!"*

Hai trong ba bài thơ, nữ sĩ đều nói về đêm khuya, canh khuya. *"Tự tình"* bà ví *"Tiếng gà văng vẳng gáy trên bom - Oán hận trông ra khắp mọi chòm"*. Ở bài thơ này cũng vậy, bà tỉnh dậy lúc canh khuya, hay thao thức suốt đêm khuya, tâm trạng ngổn gang phiền muộn. Âm thanh *"văng vẳng"* của tiếng trống từ một chòi canh xa đưa lại như thúc giục thời gian trôi nhanh, tuổi đời người đàn bà trôi nhanh: *"Canh khuya văng vẳng trống canh dồn"*. *"Hồng nhan"* là sắc mặt hồng, chỉ người phụ nữ. *"Trơ"* nghĩa là lì ra, trơ ra, chai đi, mất hết cảm giác. *"Nước non"*: chỉ cả thế giới tự nhiên và xã hội.

Câu thơ: *"Trơ cái hồng nhan với nước non"* nói lên một tâm trạng: con người đau buồn nhiều nỗi, nay nét mặt thành ra trơ đi trước cảnh vật, trước cuộc đời, tựa như gỗ đá, mất hết cảm giác. Nỗi đau buồn đã đến cực độ. Từ *"cái"* gắn liền với chữ *"hồng nhan"* làm cho giọng thơ trĩu xuống, làm nổi bật cái thân phận, cái duyên phận, cái duyên số đã

quá hẩm hiu rồi. Ta có cảm giác tiếng trống dồn canh khuya, thời gian như cơn gió lướt qua cuộc đời, lướt qua số phận và thân xác nhà thơ. Con người đang than thân trách phận ấy đã có một thời son trẻ tự hào: *"Thân em vừa trắng lại vừa tròn"*, có phẩm hạnh một *"tấm lòng son"* trọn vẹn, lại tài năng, thế mà nay đang trải qua những đêm dài cay đắng. Qua đó, ta thấy cái xã hội phong kiến buổi ấy chính là tác nhân đã làm xơ xác, khô héo phận hồng nhan.

Đằng sau hai câu đề là những tiếng thở dài ngao ngán. Cố vẫy vùng để thoát ra, bươn ra khỏi cái nghịch cảnh nhưng đâu dễ! Tiếp theo là hai câu thực:

"Chén rượu hương đưa say lại tỉnh,

Vàng trăng bóng xế khuyết chưa tròn".

Nghệ thuật đối rất thần tình: *"Chén rượu"* với *"vàng trăng"*, trên thì *"hương đưa"*, dưới lại có *"bóng xế"*, đặc biệt ba chữ *"say lại tỉnh"* với *"khuyết chưa tròn"* đối xứng, hô ứng nhau làm nổi bật bi kịch về thân phận người đàn bà dang dở, cô đơn. Muốn mượn chén rượu để khuây khoả lòng mình, nhưng vừa nâng chén rượu lên môi mùi hương phả vào mặt, đưa vào mũi. Tưởng uống rượu cho say để quên đi bao nỗi buồn, nhưng càng uống càng tỉnh. *"Say lại tỉnh"* để rồi tỉnh lại say, cái vòng luẩn quẩn ấy về duyên phận của nhiều phụ nữ đương thời, trong đó có Hồ Xuân Hương như một oan trái. Buồn tủi cho thân phận, bao đêm dài thao thức đợi chờ, nhưng tuổi đời ngày một *"bóng xế"*. Bao hi vọng đợi chờ. Đến bao giờ vàng trăng mới *"tròn"*? Đến bao giờ hạnh phúc đến trong tầm tay, được trọn vẹn, đầy đủ? Sự chờ mong gắn liền với nỗi niềm khao khát. Càng cô đơn càng chờ mong, càng chờ mong càng đau buồn, đó là bi kịch của những người đàn bà quá lứa lỡ thì, tình duyên ngang trái, trong đó có Hồ Xuân Hương.

Hai câu trong phần luận, tác giả lấy cảnh để ngụ tình. Đây là hai câu thơ tả cảnh *"lạ lùng"* được viết ra giữa đêm khuya trong một tâm trạng chán ngán, buồn tủi:

"Xiên ngang mặt đất rêu từng đám,

Đâm toạc chân mây đá mấy hòn".

Ý thơ cấu trúc tương phản để làm nổi bật cái dữ dội, cái quyết liệt của sự phản kháng. Từng đám rêu mềm yếu thế mà cũng *"xiên ngang mặt đất"* được! Chỉ có rải rác *"đá mấy hòn"* mà cũng có thể *"đâm toạc chân mây"* thì thật kì lạ! Hai câu thơ, trước hết

cho ta thấy thiên nhiên tiềm ẩn một sức sống đang bị nén xuống đã bắt đầu bật lên mạnh mẽ vô cùng. Thiên nhiên trong thơ Hồ Xuân Hương không chỉ mang màu sắc, đường nét, hình khối mà còn có gương mặt, có thái độ, có hành động, cũng *"xiên ngang..."*, cũng *"đâm toạc..."* mọi trở ngại, thế lực. Xuân Hương vốn tự tin và yêu đời. Con người ấy đang trải qua nhiều bi kịch vẫn cố gắng gượng với đời. Phản ứng mạnh mẽ, dữ dội nhưng thực tại vẫn chua xót. Đêm đã về khuya, giữa cái thiên nhiên dào dạt, bốn bề mịt mù bao la ấy, người đàn bà hẩm hiu càng cảm thấy cô đơn hơn bao giờ hết. Chẳng thế mà trong bài *"Tự tình"*, nữ sĩ đã buồn tủi viết:

*"Mồ thấm không khua mà cũng cố,
Chuông sầu chẳng đánh có sao om?"*

Cả nỗi đau trần thế như dồn tụ lại đáy lòng một người đàn bà cô đơn. Khao khát được sống trong hạnh phúc, được làm vợ, làm mẹ như mọi người đàn bà khác. Nhưng *"hồng nhan bạc mệnh"*! Đêm càng về khuya, người đàn bà không thể nào chợp mắt được, trần trọc, buồn tủi, thân đơn chiếc, thiếu thốn yêu thương, xuân đi rồi xuân trở về, mà tình yêu chỉ được *"san sẻ tí con con"*, phải cam chịu cảnh ngộ:

*"Ngán nỗi xuân đi, xuân lại lại,
Mảnh tình san sẻ tí con con".*

Xuân đi qua, xuân trở lại, nhưng với người phụ nữ thì *"mỗi năm mỗi tuổi như đuổi xuân đi..."* Chữ *"ngán"* nói lên nỗi đau, nỗi buồn tủi của người đàn bà lỡ thì quá lứa, đang trải qua sự mòn mỏi, đợi chờ. Tình duyên, tình yêu như bị tan vỡ, tan nát thành nhiều *"mảnh"*, thế mà chưa chút thay chỉ được *"san sẻ tí con con"*. Câu thơ là tiếng than thân trách phận. Phải chăng đây là lần thứ hai Hồ Xuân Hương chịu cảnh làm lẽ? Tình đã vỡ ra thành *"mảnh"* lại còn bị *"san sẻ"*, đã *"tí"* lại *"con con"*. Mỗi chữ như rưng rưng những giọt khóc. Câu thơ này, tâm trạng này được nữ sĩ nói rõ thêm trong bài *"Lấy chồng chung"*:

*"Kẻ đắp chăn bông, kẻ lạnh lùng,
Chém cha cái kiếp lấy chồng chung,
Năm thì mười họa hay chẳng chớ,*

Một tháng đôi lần có cũng không!."

Tóm lại, "*Tự tình*" là lời tự than, tự thương xót, buồn tủi cho duyên số, duyên phận hẩm hiu của mình. Càng thao thức cô đơn, càng buồn tủi. Càng buồn tủi, càng khao khát được sống trong hạnh phúc trọn vẹn, đầy đủ. Thực tại nặng nề, cay đắng bủa vây, khiến cái hồng nhan phơi ra, "*trơ*" ra với nước non, với cuộc đời. Người đọc vô cùng cảm thông với nỗi lòng khao khát sống, khao khát hạnh phúc của nữ sĩ và người phụ nữ trong xã hội cũ. Giá trị nhân bản là nội dung sâu sắc nhất của chùm thơ "*Tự tình*" của Hồ Xuân Hương.

Cách dùng từ rất đặc sắc, độc đáo thể hiện phong cách nghệ thuật Hồ Xuân Hương: "*trơ cái hồng nhan*", "*say lại tỉnh*", "*khuyết chưa tròn*", "*xiên ngang*", "*đâm toạc*", "*ngán nỗi*", "*lại lại*", "*tí con con*",... Chữ dùng sắc nhọn, cảnh ngụ tình, diễn tả mọi đau khổ bi kịch về duyên số. Qua bài thơ này, ta càng thấy rõ Hồ Xuân Hương đã đưa ngôn ngữ dân gian, tiếng nói đời thường vào lời ca, bình dị hoá và Việt hoá thể thơ thất ngôn bát cú Đường luật. Bà xứng đáng là "*Bà chúa thơ Nôm*" của nền thi ca dân tộc.

Bài văn mẫu 2:

Hồ Xuân Hương là một trong những nữ thi sĩ xuất sắc của Việt Nam, số lượng tác phẩm bà để lại khá nhiều, và phong cách sáng tác thơ chủ yếu của Hồ Xuân Hương chính là tả cảnh ngụ tình. Bà còn được biết đến với hình ảnh của một nữ nhà thơ viết nhiều về thân phận người phụ nữ, là người dũng cảm đề cao vẻ đẹp, sự hi sinh và đức hạnh của người phụ nữ, đồng thời lên tiếng bênh vực cho họ và phê phán lên án gay gắt chế độ xã hội cũ. Tự tình là một trong những bài thơ hay, chứa đựng nhiều cung bậc cảm xúc của chính tác giả và cũng là của người phụ nữ nói chung.

Bài thơ tự tình mở đầu với 2 câu thơ vừa tả cảnh nhưng cũng tả hình ảnh của một người phụ nữ - hay có thể gọi là hồng nhan. Nhưng tiếc thay, hồng nhan đó lại rơi vào hoàn cảnh - cô đơn trống vắng, giữa đêm khuya u tịch.

"Đêm khuya vắng vắng trống canh dồn

Trơ cái hồng nhan với nước non"

Từ láy "*Vắng vắng*" được tác giả sử dụng để miêu tả thứ âm thanh từ xa vang lại, mặc dù không biết nó xuất phát từ đâu hoặc dù ở xa nhưng nghe mỗi lúc một gần một rõ

hơn. Thời gian được nhắc tới là “đêm khuya”- thời điểm khiến con người dễ rơi vào các cung bậc cảm xúc trạng thái khó tả nhất, cũng chính thời gian này có một người phụ nữ vẫn ngồi đó, không yên lòng mà ngủ được vẫn ngồi đó nghĩ ngợi về mọi thứ xung quanh đặc biệt về con người cuộc đời của mình. Là một người phụ nữ có nhan sắc, nhưng lại được miêu tả “trơ” với nước non. Trước cuộc đời rộng lớn, người phụ nữ đó nhận ra thân phận của mình lẻ loi đơn chiếc, và âm thanh của trống cầm canh lại càng điểm thêm một nỗi buồn, trống vắng khó tả. Người phụ nữ ấy đã tìm đến rượu để giải sầu :

“Chén rượu hương đưa rồi lại tỉnh

Vầng trăng xế bóng khuyết chưa tròn”

Mỗi khi có chuyện gì đó sầu muộn, người xưa thường tìm đến trăng đến rượu để ngỏ cùng bầu tâm sự. Chỉ muốn uống thật say, hương rượu thật nồng để quên đi tất cả, nhưng nghịch lí thay, chén rượu đưa lên mũi, hương nồng vào mũi nhưng người muốn say nhưng tâm và suy nghĩ vẫn đang rất tỉnh. Không có nỗi buồn nào biến mất ở đây, mà càng làm hiện hữu rõ nỗi lòng của người phụ nữ lúc này. Hình ảnh vầng trăng xuất hiện nhưng khuyết chưa tròn. Phải chăng, ngụ ý hco thân phận cho hạnh phúc của chính tác giả. Là người tài giỏi nhưng duyên phận haamrhiu.chưa một lần trọn vẹn. Tuổi xuân dần đi qua mà hạnh phúc vẫn chưa tới bến đỗ:

“Xiên ngang mặt đất rêu từng đám

Đâm tạc chân mây đá mấy hòn”

Hình ảnh rêu được đưa ra đây nhưng mang những dụ ý sâu xa của tác giả Hồ Xuân Hương, rêu là loài mỏng manh nhỏ bé nhưng lại có sức sống vô cùng mạnh mẽ, không dừng lại đó, ở bất cứ một điều kiện nào thì nó vẫn có thể tươi tốt, dù là điều kiện sống như thế nào đi chăng nữa. Hình ảnh rêu từng đám đâm xuyên ngang mặt đất gọi ra cho chúng ta những liên tưởng mạnh mẽ về sự phản kháng mạnh mẽ cũng như sự chống đối của nó với thứ có thể mạnh hơn nó. Hình ảnh đá cũng vậy, đối lập với sự nhỏ bé của những viên đá với sự rộng lớn của trời đất, nó lại càng làm nổi bật sức mạnh của những viên đá, quả thực nó không tầm thường một tí nào. Sự đồng điệu của người và thiên nhiên, luôn đối mặt với khó khăn thách thức nhưng chưa bao giờ đi đến thành công. Kiếp làm vợ lẽ, dù cố thoát ra nhưng vẫn không được. Cho nên mới có 2 câu cuối:

“Ngán nỗi xuân đi xuân lại lại

Mảnh tình san sẻ tí con con”

Thiên nhiên thuận theo đất trời, xuân đi rồi xuân lại tới, nhưng con người lại khác, với người phụ nữ tuổi xuân trôi đi nhưng chẳng bao giờ quay lại thêm một lần nào nữa. Lại càng đáng buồn hơn cho những số phận hẩm hưu, chờ mong cả tuổi xuân, chờ có một niềm hạnh phúc trọn vẹn nhưng nào đâu có được. Trước sự lẻ loi, chán chường mà Hồ Xuân Hương đã sử dụng “*ngán*” phần nào nói lên được nỗi lòng của thi sĩ bây giờ. Mảnh tình đã bé lại còn phải san sẻ, chia nhỏ ra. Không được hưởng một tình yêu một hạnh phúc trọn vẹn, tới khi tìm đến với hạnh phúc lại phải san sẻ, thật quả là đáng thương. Qua đây cũng ngầm ẩn ý về những số phận của người phụ nữ, chịu cảnh thế thiếp, dưới chế độ cũ không được coi trọng và không có quyền lên tiếng

Tự tình là một bài thơ tiêu biểu cho hồn thơ và phong cách cũng như tư tưởng của Hồ Xuân Hương đặc biệt là những vấn đề xoay quanh người phụ nữ. Qua đây chúng ta cũng thấy được một Hồ Xuân Hương vừa yếu mềm nhưng cũng thật ngang tàng mạnh mẽ khi dám bộc lộ những suy nghĩ của chính mình.

Website **HOC247** cung cấp một môi trường **học trực tuyến** sinh động, nhiều **tiện ích thông minh**, nội dung bài giảng được biên soạn công phu và giảng dạy bởi những **giáo viên nhiều năm kinh nghiệm, giỏi về kiến thức chuyên môn lẫn kỹ năng sư phạm** đến từ các trường Đại học và các trường chuyên danh tiếng.

I. Luyện Thi Online

Học mọi lúc, mọi nơi, mọi thiết bị – Tiết kiệm 90%

- **Luyện thi ĐH, THPT QG:** Đội ngũ **GV Giỏi, Kinh nghiệm** từ các Trường ĐH và THPT danh tiếng xây dựng các khóa **luyện thi THPTQG** các môn: Toán, Ngữ Văn, Tiếng Anh, Vật Lý, Hóa Học và Sinh Học.
- **Luyện thi vào lớp 10 chuyên Toán:** Ôn thi **HSG lớp 9** và **luyện thi vào lớp 10 chuyên Toán** các trường **PTNK, Chuyên HCM (LHP-TĐN-NTH-GĐ), Chuyên Phan Bội Châu Nghệ An** và các trường Chuyên khác cùng **TS. Trần Nam Dũng, TS. Phạm Sỹ Nam, TS. Trịnh Thanh Đèo và Thầy Nguyễn Đức Tấn**.

II. Khoá Học Nâng Cao và HSG

Học Toán Online cùng Chuyên Gia

- **Toán Nâng Cao THCS:** Cung cấp chương trình Toán Nâng Cao, Toán Chuyên dành cho các em HS THCS lớp 6, 7, 8, 9 yêu thích môn Toán phát triển tư duy, nâng cao thành tích học tập ở trường và đạt điểm tốt ở các kỳ thi HSG.
- **Bồi dưỡng HSG Toán:** Bồi dưỡng 5 phân môn **Đại Số, Số Học, Giải Tích, Hình Học và Tổ Hợp** dành cho học sinh các khối lớp 10, 11, 12. Đội ngũ Giảng Viên giàu kinh nghiệm: **TS. Lê Bá Khánh Trình, TS. Trần Nam Dũng, TS. Phạm Sỹ Nam, TS. Lưu Bá Thắng, Thầy Lê Phúc Lữ, Thầy Võ Quốc Bá Cẩn** cùng đội HLV đạt thành tích cao HSG Quốc Gia.

III. Kênh học tập miễn phí

*HOC247 NET cộng đồng học tập miễn phí
HOC247 TV kênh Video bài giảng miễn phí*

- **HOC247 NET:** Website học miễn phí các bài học theo **chương trình SGK** từ lớp 1 đến lớp 12 tất cả các môn học với nội dung bài giảng chi tiết, sửa bài tập SGK, luyện tập trắc nghiệm miễn phí, kho tư liệu tham khảo phong phú và cộng đồng hỏi đáp sôi động nhất.
- **HOC247 TV:** Kênh **Youtube** cung cấp các Video bài giảng, chuyên đề, ôn tập, sửa bài tập, sửa đề thi miễn phí từ lớp 1 đến lớp 12 tất cả các môn Toán- Lý - Hoá, Sinh- Sử - Địa, Ngữ Văn, Tin Học và Tiếng Anh.